

KS. KRZYSZTOF KONECKI*

WŁOCŁAWEK

Ks. Zbigniew Zarembki, *Troska Kościoła w Polsce o małżeństwo i rodzinę po Soborze Watykańskim II. Studium teologicznopastoralne*, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2013, ss. 408.

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TiCz.2014.054>

Książkę autorstwa księdza Zbigniewa Zarembkiego, zatytułowaną *Troska Kościoła w Polsce o małżeństwo i rodzinę po Soborze Watykańskim II. Studium teologicznopastoralne*, wydało Wydawnictwo Naukowe UMK. Recenzje wydawnicze napisali dr hab. Beata Parysiewicz i ks. dr hab. Zdzisław Pawlak, prof. UMK.

Recenzowana książka ma wszystkie elementy składowe klasycznej rozprawy naukowej: spis treści, wykaz skrótów, wstęp, cztery rozdziały, zakończenie, bibliografię, streszczenie w języku angielskim. Recenzent odczuwa jednak niedosyt powodowany brakiem indeksu nazwisk cytowanych autorów.

We wstępie publikacji (liczącym 17 stron), w którym znajdują się wszystkie wymagane metodologicznie elementy, autor wprowadza czytelnika w problem swej rozprawy, ukazuje jej cel oraz charakteryzuje drogę postępowania – metodę pracy i sytuuje rozprawę w znamionach posoborowej troski Kościoła w Polsce o małżeństwo i rodzinę. Słusznie

---

* Ks. prof. dr hab. Krzysztof Konecki jest kierownikiem Katedry Teologii praktycznej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika oraz redaktorem naukowy czasopisma „Teologia i Człowiek”.

zauważa, że chociaż dotychczasowe badania naukowe ujawniły ważny obszar badawczy, dotyczący działalności zbawczej ukierunkowanej na małżeństwo i rodzinę oraz świadomość i zaangażowanie Kościoła w Polsce w tym zakresie, to jednak brakuje całościowego i kompleksowego opracowania tego zagadnienia. Ponadto brakuje w polskiej literaturze całościowych badań nad bogactwem treści zawartych w dokumentach Kościoła powszechnego, a zwłaszcza w dokumentach Kościoła w Polsce, oraz ich recepcją.

Praca przedłożona mi do recenzji jest właśnie taką potrzebną próbą przedstawienia pogłębionej, naukowej refleksji nad wieloaspektową działalnością Kościoła na rzecz małżeństwa i rodziny w okresie posoborowym. Jest to temat nie tylko ciekawy i ważny, ale także złożony i trudny. Na początek pragnę wyrazić uznanie dla zamysłu i realizacji tej pracy. Dotyczy ono zarówno jej strony teoretycznej, jak i praktycznej.

Po wstępie ks. habilitant przystępuje do rozwiązania podjętego problemu, który przedstawia w czterech rozdziałach.

W pierwszym rozdziale, mającym charakter wprowadzający, zostały ukazane szeroko rozumiane uwarunkowania troski Kościoła w Polsce o małżeństwo i rodzinę. Autor, biorąc za punkt wyjścia nauczanie Soboru Watykańskiego II na temat małżeństwa i rodziny, w sposób metodyczny i syntetyczny zwraca uwagę na nowe, w stosunku do przedsoborowego, aspekty nauczania Kościoła.

Następnie prezentuje ważniejsze dokumenty Kościoła posoborowego, podejmujące zagadnienia związane z życiem rodzinnym. W dalszej kolejności uwydatnia rolę instytucji Kościoła posoborowego, promujących małżeństwo i rodzinę. Słusznie na zakończenie rozdziału przedstawia także model małżeństwa i rodziny propagowany przez państwo polskie i omawia sytuację polskich rodzin w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i w okresie Rzeczypospolitej Polskiej.

Drugi rozdział pracy w opinii recenzenta ma znaczenie fundamentalne dla całości rozprawy. Autor ukazuje w nim ogrom inicjatyw Episkopatu Polski dotyczących małżeństwa i rodziny. Wśród nich ważne miejsce zajmują interwencje Kościoła u władz państwowych, mające na celu obronę wartości, warunkujących egzystencję chrześcijańskich małżeństw i rodzin. Niekwestionowanym wyrazem troski Kościoła w Polsce stały się licznie wydawane dokumenty promujące małżeństwo i rodzinę. Autor szeroko zaprezentował listy pasterskie Episkopatu Polski, programy duszpasterskie, instrukcje poświęcone rodzinie i duszpasterstwu

rodzin. Przedstawił także najnowsze dokumenty Kościoła w Polsce, mające strategiczne znaczenie dla podejmowanej działalności pastoralnej. Ostatnim etapem w tym rozdziale było ukazanie troski Kościoła o powołanie studiów nad rodziną.

Logicznie rozdział trzeci przedstawia zaangażowanie Kościoła w powstanie i rozwój duszpasterstwa rodzin, rozumianego jako adekwatna odpowiedź Kościoła na wyzwania czasu. Ksiądz Zaremski w sposób kompetentny i ciekawy ukazuje panoramę powstania, rozwoju i działalności tej niezwykle ważnej i owocnej dla polskiej rodziny sfery działalności duszpasterskiej Kościoła. Trafnie zauważa, że początki duszpasterstwa rodzin w Polsce były nierozzerwalnie związane z obroną życia nienarodzonych, gdyż jak pokazywała codzienna rzeczywistość, życie poczętych dzieci nie było chronione należycie przez prawo. Powołanie struktur odpowiedzialnych za duszpasterstwo rodzin pozwoliło na skoordynowanie różnorodnych inicjatyw i umożliwiło podejmowanie działań zorganizowanych oraz perspektywicznych na rzecz małżeństwa i rodziny. Celem duszpasterstwa rodzin było udzielanie pomocy małżeństwu i rodzinie w odkrywaniu i przeżywaniu ich powołania i posłannictwa.

Czwarty rozdział zawiera prezentację dziedzin troski Kościoła o małżeństwo i rodzinę. Zostały scharakteryzowane główne kierunki działalności Kościoła na rzecz rodzin polskich, odzwierciedlające najważniejsze, współczesne zagrożenia małżeństwa i rodziny: niedojrzałość osobowościową i społeczną kandydatów do małżeństwa, która zagraża jego trwałości i komunijności; brak żywej wiary, która stanowi zagrożenie dla sakramentalnego wymiaru małżeństwa; mentalność *anty-life*, zagrażająca funkcji prokreacyjnej i humanizacji starości; kwestionowanie instytucjonalnego charakteru małżeństwa i rodziny, prowadzące do zrównania małżeństwa i rodziny z alternatywnymi do nich formami wspólnego życia; wreszcie osłabienie związku małżonków z Kościołem lokalnym i powszechnym, co powoduje zakwestionowanie apostolatu rodzinnego.

Lektura całości tej rozprawy przekonuje, że mamy do czynienia z opracowaniem niezwykle solidnym i bogatym w treść. Autor dokonał ogromnego trudu najpierw dotarcia, a następnie przestudiowania obszernego materiału źródłowego, który stanowią dokumenty soborowe, papieskie i Stolicy Apostolskiej, Konferencji Episkopatu Polski, nauczanie biskupów i synodów diecezjalnych.

Lektura rozprawy rodzi uznanie, a w konsekwencji prowadzi do podkreślenia merytorycznych walorów osiągnięć. Należy do nich zali-

czyć przybliżenie polskiemu czytelnikowi podejmowanych przez Kościół w Polsce działań na rzecz małżeństwa i rodziny w okresie posoborowym, zapoznanie go z konsekwentnie realizowanym przez Kościół modelem troski o małżeństwo i rodzinę w okresie posoborowym w Polsce, w skomplikowanej i różnorodnej sytuacji społeczno-politycznej. Trzeba z satysfakcją stwierdzić, że poczynione ustalenia mają znaczny walor naukowej oryginalności w penetrowaniu skarbcza nauki Kościoła i zrozumienia jej ciężaru teologicznego jako ilustracji chrześcijańskiej doktryny i praktyki życia oraz żywego źródła mądrości, pobożności i duchowości Kościoła. Bogactwo materiału teologicznopastoralnego zostało tu przez autora wszechstronnie przeanalizowane z zastosowaniem właściwych zasad metodologii naukowej. Prezentacja treści teologicznych potwierdza dobrą orientację autora w literaturze przedmiotu. Jednym z istotnych walorów recenzowanej monografii jest widoczna kompetencja ks. Zaremskiego jako wytrawnego pastora, ze swobodą poruszającego się nie tylko w polu refleksji ściśle teologicznej, ale także teologiczno-pastoralnej.

Praca jest bardzo starannie przygotowana pod względem formalnym. Również od tej strony ujawniła ona dobre przygotowanie metodologiczne jej autora. Przede wszystkim uderza przejrzysta i logiczna struktura kompozycyjna rozprawy. Twierdzenia dobrze i obficie udokumentowane (758 przypisów!), co wskazuje na znajomość literatury przedmiotu. Język pracy dzięki swej staranności i literackiej poprawności ułatwia odbiór niełatwej niekiedy treści tego opracowania.

Lektura tej książki przekonuje, że należy ją uznać za ważny przyczynek ubogacający teologicznopastoralną refleksję. –Jest ona owocem bardzo uszczegółowionego namysłu nad troską Kościoła w Polsce o małżeństwo i rodzinę. To ważna praca i pomoc dla tych wszystkich, którzy zajmują się nie tylko teologią pastoralną, lecz także są zainteresowani problematyką małżeńską i rodziną oraz troszczą się o dobro rodziny, która w naszych czasach tak bardzo jest wystawiona na próbę i doświadczenie. To wszystko przekonuje o sensie i potrzebie jej przygotowania.

Pewnego rodzaju niedosyt wiąże się z niedostrzeżeniem przez autora troski Kościoła o małżeństwo i rodzinę wyrażanej i manifestowanej w obszarze świętej liturgii oraz na katechezie. Na pewno byłyby ku temu uzasadnione powody. Proponowałbym więc w kolejnym wydaniu książki uwzględnić wspomniane uwagi.